

دیدگاه

شماره: ۸۵۴

تاریخ: ۱۳۹۸/۰۴/۱۷

موضوع: کفایت سرمایه بانکها در ایران؛ چالش ها و راهکارها

تهیه و تنظیم: دکتر امیررضا سوری و مهدی محرمی

توضیح اجمالی: از جمله مسائل مهم در صنعت بانکداری، احتمال ورشکستگی و ناتوانی بانکها در انجام تعهدات مالی ایجاد شده است و مهمترین عاملی که می تواند بانکها را در مقابل ورشکستگی مصون سازد، وجود عامل نسبت کفایت سرمایه به دارایی های بانک است. نسبت کفایت سرمایه یک شاخص کلیدی در تحلیل وضعیت بانک است که نشان می دهد، دارایی بانک تا چه حد در سبد مناسب سرمایه گذاری شده و از لحاظ ریسک و به کارگیری سرمایه در دارایی های مختلف از وضعیت مناسبی برخوردار است.

براساس زیرمؤلفه های شاخص رقابت پذیری جهانی^۱ (۲۰۱۷-۱۸) رتبه زیرمؤلفه "وضعیت استحکام مالی بانکهای ایران" در جایگاه ۱۲۲ از بین ۱۳۸ کشور، دارای وضعیتی بسیار نامناسب و در جایگاه پایین تری نسبت به کشورهای منطقه همچون ترکیه، قطر، امارات متحد عربی، کویت و عربستان قرار دارد و حاکی از آن است که میزان کفایت سرمایه بانکهای کشور در مقایسه با استانداردهای بین المللی پایین است و ترکیب ترازنامه ای نامناسبی دارند. بطوریکه براساس صورت های مالی سال ۱۳۹۵ فقط ۵ بانک نسبت کفایت سرمایه ۸ درصد و بیشتر داشته اند و ۱۵ بانک و موسسه اعتباری نرخ کمیتر از ۸ درصد داشته اند (جدول ۱).

جدول (۱). نسبت کفایت سرمایه در بانکهای کشور

نوع استاندارد	نسبت کفایت سرمایه	تعداد بانکها	اهم بانکها
مطابق با استاندارد بازل ۱ و ۲	کوچکتر از ۸ درصد	۱۵	ملت، صادرات، تجارت، سرمایه، قوامین، ایران زمین، آینده، گردشگری، اقتصاد نوین، کوثر مرکزی، ملل، انصار، مهر اقتصاد، بانک شهر، سامان
	۸-۱۲ درصد	۴	سینا، خاورمیانه، دی، پارسیان
مطابق با استاندارد بازل ۳	بالای ۱۳ درصد	۱	کارآفرین

ماخذ: صورت های مالی بانکها و محاسبات تحقیق.

نکات کلیدی: شرایط فعلی بانکها علاوه بر دخالت های سیاسی و بدهی گسترده دولت به بانکها ناشی از ضعف نظارت از سوی مقام ناظر و نبود اقدامات اصلاحی و نظارتی لازم بوده است که در ادامه به تشریح اهم آن می پردازیم:

ضعف در افشای اطلاعات بانکی: ضعف در افشاء و وجود مغایرت های زیاد در ارائه اطلاعات کفایت سرمایه در صورت های مالی بانکها جزء مشکلات اصلی بانکها است. مشکلاتی که ناشی از عوامل بیرونی و درونی، کاهش سودآوری و افزایش روند زیان دهی و انتقال زیان انباشته پایان دوره به سال های بعد؛ وجود دارایی های موهوم با چندین برابر قیمت واقعی در ترازنامه بانکها؛ انجماد منابع بانکی بدلیل بازدهی و نقد شوندگی پایین دارایی ها؛ و کیفیت پایین و غیرکارای کانال های افزایش سرمایه مانند تجدید ارزیابی دارایی ها است که موجب از بین رفتن اندوخته قانونی بانکها و تشدید وضعیت نامناسب کفایت سرمایه شده است.

نقدینگی و نسبت کفایت سرمایه: هم اکنون حجم نقدینگی به بیش از ۱۶۰۰ هزار میلیارد تومان رسیده است که هرساله رشد آن تشدید می شود. از آنجاکه نقدینگی در بستر بانکها جریان دارد این امر به این معناست که میزان سپرده بانکها نیز فزونی یافته و بانکها از سمت سپرده در حال بزرگ شدن هستند. هرچقدر دارایی بزرگتر باشد، سرمایه بیشتری لازم است که نسبت کفایت سرمایه به حد استاندارد نزدیک شود.

^۱ - Global Competitiveness Report ۲۰۱۷-۲۰۱۸.

دیدگاه

- **بازبینی نکردن مقررات کفایت سرمایه همگام با تحولات جهانی:** عدم همراهی بانک مرکزی به عنوان نهاد متولی سیاست گذاری و مقررات گذاری شبکه بانکی با اقتضائات جدید و یافته های روز، باعث شده است اشکالات مدل های قدیمی مدیریت ریسک و استانداردهای کفایت سرمایه (نسخه بازل ۱) در شبکه بانکی باقی مانده و به تکرار بحران های بانکی و اعتباری تجربه شده دنیا در داخل کشور منجر شود. در حالی که تاکنون در ایران عملاً نسخه بازل ۱ اجرائی شده، در بانک های دنیا بر اساس استاندارد بازل ۳، در حال آماده شدن برای کفایت سرمایه ۱۳ درصد هستند. میانگین این عدد برای بانک های ایران در حدود پنج درصد است. لذا نمی توان انتظار داشت بانک های ایرانی که استانداردهای بین المللی را رعایت نکرده اند، از جانب بانک های خارجی مورد پذیرش قرار گیرند.

- **اقدامات غیرقانونی بانک ها:** در یک روال غلط بانک ها با امهال مطالبات به شکل اسمی مطالبات غیرجاری را تبدیل به مطالبات جاری می کنند. در این فرآیند تسهیلات بگیران وابسته به گروه های خاص در حالی که تعهدات خود را انجام نداده و بازگشت تسهیلات آنها به وقفه افتاده است با یک اقدام غلط تبدیل به مشتری های خوش حساب می شوند و مطالبات غیرجاری آنها تبدیل به مطالبات جاری می شود که این امر بر حجم دارایی غیرواقعی بانک ها افزوده است.

- **شفافیت و تطبیق عملکرد بانک های ایرانی با استانداردهای بین المللی:** علی رغم تکلیف بانک مرکزی به بانک ها مبنی بر ضرورت ارائه صورت های مالی بر مبنای استانداردهای گزارشگری مالی بین المللی IFRS^۲، که همسان سازی، شفافیت و تطبیق صورت های مالی بانک های ایرانی با استانداردهای بین المللی را به همراه دارد، بسیاری از بانک ها به دلیل عدم کفایت سرمایه، عدم بازدهی مناسب، ضعف در ساختار اعتباردهی و عدم همخوانی صورت های مالی با واقعیت، تمایلی به ارائه صورت های مالی براساس استاندارد بین المللی گزارشگری مالی ندارند و برگزاری مجامع عمومی را به تعویق می اندازند.

جمع بندی و پیشنهادها: طبق دستورالعمل های بانک مرکزی، بانک ها باید از طریق افزایش سرمایه، نسبت کفایت سرمایه خود را بالا ببرند. برای بهبود نسبت کفایت سرمایه بانک ها از دو روش افزایش سرمایه و ادغام بانک ها در یکدیگر می توان اقدام کرد، ضمن اینکه پیش نیاز بهبود کفایت سرمایه بانک ها کاهش حجم مطالبات معوق دولت به بانک ها؛ توقف استفاده از منابع بانکی در قالب تسهیلات تکلیفی؛ پرهیز از دخالت های سیاسی؛ کاهش مطالبات معوق و سررسید گذشته؛ تقویت نظارت بانک مرکزی بر بانک ها و در نظر گرفتن اقدامات انضباطی در صورت عدم رعایت نسبت کفایت سرمایه است. با توجه به مطالب فوق پیشنهاد های زیر برای بهبود نسبت کفایت سرمایه بانک ها پیشنهاد می شود.

افزایش سرمایه از طریق تجدید ارزیابی دارایی ها: اصلاح منابع بانک ها از طریق تجدید ارزیابی دارایی های ثابت و موزون کردن دارایی ها بر اساس انواع مختلف ریسک

افزایش سرمایه از طریق فروش دارایی های بانک ها: فروش دارایی های بانک ها نیاز به تسویه در بازار بین بانکی را کاهش داده و بخشی از زیان پنهان ترازنامه بانک ها را پوشش می دهد.

افزایش سرمایه از طریق بازپرداخت بدهی دولت به بانک ها به صورت اوراق: با توجه به اینکه ضریب کفایت سرمایه اوراق صفر است و بانک ها از اوراق برای تسویه بین بانکی نیز می توانند استفاده نمایند بنابراین از نظر سودآوری هم برای بانک ها اهمیت ویژه ای دارد.

ادغام بانک ها در یکدیگر: این امر موجب کاهش قیمت تمام شده و هزینه خدمات و همچنین کاهش هزینه های مربوط به اداره شعب خواهد شد.

علاوه بر موارد فوق افزایش سرمایه بانک ها می تواند با استفاده از «افزایش سرمایه آورده خود بانک» و «افزایش سرمایه در بورس» انجام گیرد.

^۲ International Financial Reporting Standards